

Uwagi metodyczne do materiałów w ułożonym zestawie:

Wiedza a Polsce - 14+

Wszystkie materiały można wykorzystywać zgodnie z licencją Creative Commons - Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0 PL <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>,
za wyjątkiem materiałów, które zostały wyraźnie oznaczone jako nieobjęte postanowieniami tej licencji.

Tytuł:	Narodziny państwa polskiego
Opis skrócony:	Dowiemy się, skąd czerpiemy wiedzę o początkach państwa polskiego. Zlokalizujemy siedziby plemion polskich na mapie, poznamy legendarne początki i rodowód dynastii Piastów oraz wyjaśnimy pochodzenie nazw używanych na określenie Polski i Polaków przez inne narody.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Polanie, Lędzianie, plemię, dynastia, legenda, Gall Anonim, gród, Piast, Piastowie, Mieszko I, Gniezno
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Uczeń powinien zdobyć jak najwięcej informacji, analizując źródła pod kierunkiem nauczyciela oraz konfrontując informacje z różnych źródeł, nauczyciel jedynie uzupełnia informacje, np. zapoznaje uczniów z pradziejami ziem polskich, wyjaśnia przyczyny dominującej roli Polan w jednoczeniu ziem między Odrą a Bugiem; nauczyciel powinien zwrócić uwagę na umiejętność odróżnienia prawdy historycznej od legendy oraz rolę badań archeologicznych dla weryfikowania informacji pochodzących ze źródeł średniowiecznych; nauczyciel powinien sprawdzić, czy uczniowie rozumieją terminy – plemię, ród, dynastia, tradycja ustana. Jeśli dysponują Państwo atlasami historycznymi powszechnie dostępnymi w Polsce, to podczas tej lekcji można korzystać z map: Powstanie państwa polskiego w Ilustrowanym atlasie historii Polski (Demart, Warszawa 2006, s. 28.) lub Państwo polskie za pierwszych Piastów w Atlasie historycznym Polski (PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.).

Tytuł:	Chrzest Mieszka I
Opis skrócony:	Dowiemy się, dlaczego i w jakich okolicznościach Mieszko I przyjął chrzest. Poznamy przebieg ceremonii chrztu w średniowieczu. Wyjaśnimy skutki przyjęcia chrześcijaństwa dla Polski oraz zastanowimy się, dlaczego Mieszko I przekazał swoje państwo pod opiekę papieżowi. Ocenimy znaczenie dokumentu Dagome iudex dla poznania dziejów i kształtu terytorialnego państwa wczesnopiastowskiego. Będziemy poznawali postać Mieszka I na podstawie źródeł średniowiecznych oraz przekonamy się, jak wyobrażano sobie tę postać w XIX w.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Mieszko I, Dobrawa, chrześcijaństwo, cesarstwo, papieństwo, Dagome iudex
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	35
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Na podstawie analizy źródeł pisanych i ikonograficznych uczeń powinien poznać okoliczności przyjęcia chrztu, przyczyny sojuszu z Czechami, a później oddania państwa pod opiekę papieża; należy także przeprowadzić z uczniami rozmowę o konsekwencjach przyjęcia chrztu – można zrobić to metodą burzy mózgów, ewentualnie poprzez rozważenie możliwych pozytywnych i negatywnych konsekwencji przyjęcia chrztu (analiza SWOT), należy zwrócić uwagę na konsekwencje cywilizacyjne związane z przyjęciem chrześcijaństwa oraz na fakt, że przyjęcie chrześcijaństwa przez mieszkańców całego państwa nie było aktem, który dokonał się w ciągu jednego roku, ale długotrwałym procesem. Jeśli dysponują Państwo atlasami historycznymi powszechnie dostępnymi w Polsce, to podczas tej

lekcji można korzystać z map: Powstanie państwa polskiego w Ilustrowanym atlasie historii Polski (Demart, Warszawa 2006, s. 28.) lub Państwo polskie za pierwszych Piastów w Atlasie historycznym Polski (PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.).

Tytuł:	Misja świętego Wojciecha i jej polityczne skutki
Opis skrócony:	Poznamy postać świętego Wojciecha – męczennika, patrona Polski. Zanalizujemy fragment Żywota tego świętego i obejrzymy sceny z jego życia umieszczone na Drzwiach gnieźnieńskich. Zastanowimy się nad rolą relikwii w średniowieczu i przyczynami sprowadzenia relikwii św. Wojciecha do Gniezna przez Bolesława Chrobrego.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Prusowie, misja św. Wojciecha, chrystianizacja, św. Wojciech, Drzwi gnieźnieńskie, Bolesław Chrobry, Gniezno
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien zwrócić uwagę na wykorzystywanie umiejętności nabytych na poprzednich zajęciach. Rozpoznanie ceremonii chrztu przez zanurzenie (ilustracja 3.) nie powinno sprawiać kłopotu, gdyż uczniowie obejrzą miniaturę przedstawiającą taką ceremonię, na lekcji o chrzcie Mieszka I; warto też zwrócić uwagę uczniów na znaczenie sprowadzenia ciała św. Wojciecha do Gniezna dla możliwości ustanowienia tu arcybiskupstwa, o czym dowiedzą się na następnej lekcji. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Polska za panowania pierwszych Piastów, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub – Państwo polskie za pierwszych Piastów, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.

Tytuł:	Zjazd gnieźnieński
Opis skrócony:	Poznamy przyczyny przybycia do Polski cesarza Ottona III oraz wyjaśnimy, co wydarzyło się podczas spotkania cesarza z Bolesławem Chrobrym. Poznamy wspomniane wydarzenia na podstawie dwóch przekazów kronikarskich, porównamy relacje i zastanowimy się nad przyczynami różnic. Porozmawiamy o organizacji kościelnej w państwie Bolesława Chrobrego oraz wyjaśnimy znaczenie powstania arcybiskupstwa w Gnieźnie.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Bolesław Chrobry, arcybiskupstwo gnieźnieńskie, zjazd gnieźnieński, cesarz Otton III, włócznia św. Maurycego
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel może, w ramach historii alternatywnej, zainicjować rozważania – Jak potoczyłyby się losy Europy i Polski, gdyby zostały zrealizowane plany polityczne Ottona III? Uczniowie powinni zwrócić

uwagę na znaczenie suwerenności polskiej organizacji kościelnej. W przypadku map możliwe jest skorzystanie z zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska za panowania pierwszych Piastów, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub – Państwo polskie za pierwszych Piastów, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.

Tytuł:	Państwo polskie za panowania Bolesława Chrobrego
Opis skrócony:	Razem prześledzimy zmiany terytorium państwa polskiego za panowania Bolesława Chrobrego, poznamy przyczyny i konsekwencje konfliktów z sąsiadami Polski, poznamy okoliczności, w których doszło do koronacji Bolesława Chrobrego oraz ocenimy znaczenie koronacji królewskiej w średniowiecznej Europie.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Bolesław Chrobry, pokój w Budziszynie, wyprawa kijowska Bolesława Chrobrego.
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Analiza źródeł ikonograficznych powinna skłaniać do refleksji nad prawem artysty do prezentowania własnej wizji wydarzenia oraz roli tej wizji w kształtowaniu świadomości historycznej odbiorców – stąd, tak ważna rola nauczyciela, pod którego kierunkiem analizowane są treści obrazów. Proponuję korzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska za panowania pierwszych Piastów, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub – Państwo polskie za pierwszych Piastów, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.

Tytuł:	Kryzys monarchii wczesnopiastowskiej
Opis skrócony:	Poznamy okoliczności przejęcia władzy przez Mieszka II i przyczyny kryzysu państwa. Prześledzimy kierunki najazdów państw sąsiednich na Polskę i poznamy straty terytorialne będące ich następstwem. Wyjaśnimy konsekwencje najazdu księcia czeskiego Brzetysława na Polskę oraz przyczyny buntu ludowego.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Mieszko II, najazd Brzetysława, bunt ludowy
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Warto z uczniami podyskutować o kosztach polityki zagranicznej pierwszych Piastów, przeanalizować szanse i zagrożenia, które niesie ze sobą podejmowanie interwencji w wewnętrzne sprawy sąsiednich państw (metoda analizy SWOT). Proponuję korzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska za panowania pierwszych Piastów, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub – Państwo polskie za pierwszych Piastów, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.

Tytuł:	Odbudowa monarchii piastowskiej przez Kazimierza Odnowiciela
Opis skrócony:	Poznamy dokonania Kazimierza Odnowiciela. Zastanowimy się, dlaczego cesarstwo i Rus' wsparły polskiego władcę. Wyjaśnimy, dlaczego stolica państwa znalazła się w Małopolsce, w Krakowie.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Kazimierz Odnowiciel, bunt Mieclawa, Kraków, Tyniec
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien nakłonić uczniów do refleksji nad postacią Kazimierza Odnowiciela – władcy, który mimo ogromnych trudności nie wycofał się z walki o przywrócenie w państwie porządku wewnętrznego oraz dążył do odzyskania utraconych ziem i, który dzięki tej determinacji uTORował drogę do korony i odzyskania rangi arcybiskupstwa dla Gniezna swojemu synowi Bolesławowi Śmiałemu. Można zaproponować uczniom krótką dramę – „Rozmowa Kazimierza Odnowiciela z przybyszem z Polski, proszącym księcia o pomoc i powrót do kraju”. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska za panowania pierwszych Piastów, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub – Państwo polskie za pierwszych Piastów, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.

Tytuł:	Polska wobec konfliktu cesarstwa z papieżem
Opis skrócony:	Poznamy przyczyny udzielenia poparcia papieżowi Grzegorzowi VII przez Bolesława Śmiałego i polityczne następstwa udziału Polski w obozie gregoriańskim, ocenimy też politykę króla wobec sąsiednich państw.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Bolesław Śmiały, obóz gregoriański, koronacje władców Polski, Gniezno, arcybiskupstwo gnieźnieńskie
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien przypomnieć uczniom przyczyny konfliktu między papieżem Grzegorzem VII i cesarzem Henrykiem IV (mini wykład/ rozmowa nauczająca). Proponuję dokonanie analizy szans i zagrożeń wynikających z udzielenia poparcia jednej ze zwaśnionych stron przez państwo polskie metodą SWOT.

Tytuł:	Konflikt między królem Bolesławem Śmiałym a biskupem krakowskim Stanisławem ze Szczepanowa
Opis skrócony:	Poznamy drogę, jaką przeszło społeczeństwo od związku rodowego do struktur państwowych. Zanalizujemy schemat przedstawiający organizację państwa pierwszych Piastów oraz poznamy rolę drużyny książęcej. Odpowiemy na pytanie, jak była zorganizowana administracja w monarchii patrymonialnej.

Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Bolesław Śmiały, biskup krakowski Stanisław ze Szczepanowa, Gall Anonim, Wincenty Kadłubek
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien zwrócić uwagę na wyjaśnienie i prawidłowe posługiwanie się terminologią historyczną dotyczącą organizacji monarchii patrymonialnej. Warto przypomnieć uczniom, w jakim państwie powstała organizacja administracji będąca wzorem dla innych państw średniowiecznej Europy.

Tytuł:	Życie w państwie pierwszych Piastów
Opis skrócony:	Poznamy drogę, jaką przeszło społeczeństwo od związku rodowego do struktur państwowych. Zanalizujemy schemat przedstawiający organizację państwa pierwszych Piastów oraz poznamy rolę drużyny książęcej. Odpowiemy na pytanie, jak była zorganizowana administracja w monarchii patrymonialnej.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	ród, opole, plemię, monarchia patrymonialna, palatyn (wojewoda), kanclerz, cześnik, kasztelan, drużyna, wojowie, Piastowie, książę, król, Ibrahim ibn Jakub
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien zwrócić uwagę na wyjaśnienie i prawidłowe posługiwanie się terminologią historyczną dotyczącą organizacji monarchii patrymonialnej. Warto przypomnieć uczniom, w jakim państwie powstała organizacja administracji będąca wzorem dla innych państw średniowiecznej Europy.

Tytuł:	Grody, podgrodzia i osady służebne w państwie pierwszych Piastów
Opis skrócony:	Poznamy proces powstawania grodów i podgrodzi oraz ich funkcje w państwie pierwszych Piastów. Przeanalizujemy pochodzenie nazw osad służebnych i poznamy zajęcia i powinności ich mieszkańców.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	gród, podgrodzie, osada służebna, Piastowie, Gniezno
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	20
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	

Uwagi metodyczne

Analiza źródeł powinna dostarczyć podstawowych informacji dotyczących organizacji społeczeństwa i funkcjonowania gospodarki na ziemiach polskich za pierwszych Piastów. Nauczyciel może

zapropnować uczniom zaplanowanie jednego dnia z życia mieszkańca grodu, podgrodzia, czy osady słuźbnej w X w. Zadanie to pobudzi wyobraźnię uczniów i pozwoli na „przeniesienie się” w czasy Polski piastowskiej.

Tytuł:	Państwo polskie za panowania Bolesława Krzywoustego
Opis skrócony:	Poznamy przyczyny przystąpienia Polski do obozu cesarskiego po śmierci Bolesława Śmiałego. Wyjaśnimy powody i następstwa konfliktu między synami Władysława Hermana - Bolesławem Krzywoustym i Zbigniewem. Prześledzimy na mapie przebieg konfliktu z Henrykiem V i dowiemy się, dlaczego postawa mieszkańców Głogowa jest często podawana za przykład największego poświęcenia w obronie ojczyzny. Porównamy zasięg terytorialny państwa polskiego na początku i pod koniec panowania Bolesława Krzywoustego i ocenimy jego politykę.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Władysław Herman, Bolesław Krzywousty, Zbigniew, obrona Głogowa, Gall Anonim, Pomorze Gdańskie, Pomorze Zachodnie, gród
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien kontynuować pracę nad kształtowaniem krytycznego stosunku odbiorców-uczniów do informacji zawartych w źródłach historycznych. Dobrą okazją jest analiza tekstu Wincentego Kadłubka na temat bitwy na Psim Polu. Proponuję także ocenę decyzji Bolesława Krzywoustego dotyczącej losów brata - Zbigniewa. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska za panowania pierwszych Piastów, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub - Polska za Bolesława Krzywoustego, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 5.

Tytuł:	Testament Bolesława Krzywoustego
Opis skrócony:	Poznamy postanowienia testamentu Bolesława Krzywoustego. Zastanowimy się, dlaczego władca mógł tak swobodnie dysponować państwem. Zanalizujemy treść mapy przedstawiającej podział Polski na dzielnice. Prześledzimy zmiany na mapie oraz tablicę genealogiczną Piastów. Dokonamy oceny decyzji Bolesława Krzywoustego.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Bolesław Krzywousty, testament Bolesława Krzywoustego, monarchia patrymonialna, Władysław Wygnaniec, Bolesław Kędzierzawy, Mieszko I Stary, Henryk Sandomierski, Kazimierz Sprawiedliwy, rozbięcie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Kraków
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	

Uwagi metodyczne

Można prześledzić motywy decyzji Bolesława Krzywoustego o podziale państwa pracując z młodzieżą metodą drzewa decyzyjnego. Uczniowie powinni być zachęceni do samodzielnego wypowiedzania się.

Należy im zwracać uwagę na uwzględnianie w wypowiedziach realiów epoki. Istotne znaczenie ma także ciągle odnoszenie sytuacji w Polsce do wydarzeń w Europie i ocenianie, czy była ona podobna, czy całkowicie odmienna od doświadczeń innych państw, np. Rusi. Proponuję wykorzystanie map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska w czasach rozbitcia dzielnicowego, w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 30. lub – Początek rozdrobnienia feudalnego w Polsce, w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 4.

Tytuł:	Sprowadzenie Krzyżaków do Polski
Opis skrócony:	Poznamy okoliczności sprowadzenia Krzyżaków do Polski, zlokalizujemy ziemię, w której zostali osadzeni Krzyżacy. Porozmawiamy o powstaniu Państwa Zakonnego, ocenimy, czy zakon krzyżacki stanowił zagrożenie dla Polski.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Konrad Mazowiecki, zakon rycerski, Prusowie, chrystianizacja Prusów, Państwo Zakonne w Prusach, Krzyżacy, Prusowie, Mazowsze, rozbitcie dzielnicowe, ziemia chełmińska
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	20
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien przeciwdziałać umacnianiu stereotypowego postrzegania zakonu krzyżackiego, warto zwrócić uwagę uczniów na wspaniałe budowle obronne wznoszone przez Krzyżaków, upowszechnianie nowych form gospodarowania, sprowadzanie osadników. Proponuję korzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska w czasach rozbitcia dzielnicowego XIII w., w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 34. lub – Polska w XIII w., w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 7.

Tytuł:	Najazd Tatarów na Polskę w 1241 r.
Opis skrócony:	Porozmawiamy o zagrożeniach zewnętrznych ziem polskich w okresie rozbitcia dzielnicowego. Jednym z nich były najazdy Tatarów. Tatarzy, czy Mongołowie? Dowiemy się, czy używanie nazwy Tatarzy w odniesieniu do najeźdźców z 1241 r., jest prawidłowe. Zanalizujemy tekst źródłowy opowiadający o obronie Śląska przed Tatarami. Poznamy postaci św. Jadwigi Śląskiej oraz Henryka II Pobożnego.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	obrona Legnicy, Henryk II Pobożny, Jadwiga Śląska, najazdy Tatarów, rozbitcie dzielnicowe, Sandomierz, Kraków, Hejnał Mariacki, Tatarzy, Śląsk
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel może przypomnieć uczniom wydarzenie, na pamiątkę którego jest przerywany hejnał, wykonywany co godzinę, z wieży Mariackiej Kościoła Najświętszej Marii Panny w Krakowie. Warto też uczniom zwrócić uwagę na formy pobożności stosowane w średniowieczu, na przykładzie św. Jadwigi Śląskiej, co pozwoli na przybliżenie mentalności ludzi tej epoki.

Tytuł:	Społeczeństwo i gospodarka w okresie rozbicia dzielnicowego. Wieś
Opis skrócony:	Poznamy immunitety i ocenimy ich wagę dla rozwoju gospodarczego ziem polskich. Dowiemy się, jak zakładano wieś na prawie niemieckim. Przeanalizujemy rozwój osadnictwa wiejskiego. Poznamy zmiany w sposobach gospodarowania oraz dokonamy oceny przemian cywilizacyjnych na ziemiach polskich w okresie rozbicia dzielnicowego.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	lokacja wsi, trójpolówka, sołtys, wolnizna
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien zwrócić uwagę, że dzięki osadnictwu na prawie niemieckim upowszechniały się na ziemiach polskich zdobycze cywilizacyjne Zachodu, poza tym lokacje miały ogromny wpływ na zmianę krajobrazu ziem polskich – ubywało lasów i terenów niezamieszkałych, a przybywało pól uprawnych i wsi. Poza tym warto podkreślić, że okres rozbicia dzielnicowego sprzyjał wielu inicjatywom gospodarczym książąt. Plan wsi lokowanej znajdziemy np. w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 10.

Tytuł:	Społeczeństwo i gospodarka w okresie rozbicia dzielnicowego. Miasto
Opis skrócony:	Poznamy fragment dokumentu lokacyjnego Krakowa. Dowiemy się, jak wyglądało miasto lokowane w XIII wieku. Zanalizujemy organizację życia w mieście, poznamy grupy społeczne zamieszkujące miasto, dowiemy się jakie prawa miał wójt. Poznamy mapę przedstawiającą lokacje miast na prawie niemieckim na ziemiach polskich, zastanowimy się, dlaczego najwięcej miast powstało wówczas na Śląsku.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	prawo magdeburskie, Kraków, rozbicie dzielnicowe
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Proponuję, aby uczniowie napisali krótki reportaż z jednego dnia spędzonego w mieście średniowiecznym, przy czym sami wybiorą, kim chcą być. Warto porozmawiać z uczniami, gdzie chcieliby mieszkać w mieście, czy na wsi w średniowieczu. Dokonanie wyboru mogłoby poprzedzić przeanalizowanie pozytywnych i negatywnych aspektów życia na wsi i w mieście. Plan średniowiecznego Krakowa można odnaleźć np. w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 9. Proponuję wykorzystanie map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Lokacje miast i gospodarka XIII-XIV w., w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 40. lub – Zasięg kolonizacji niemieckiej w Polsce do roku 1333, w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 10.

Tytuł:	Polska na drodze do zjednoczenia
Opis skrócony:	Poznamy czynniki sprzyjające zjednoczeniu państwa polskiego oraz te, które ten proces hamowały. Dowiemy się, kim byli Przemysław II i Wacław II, ocenimy ich politykę, spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, przez kogo, i dlaczego Przemysław II został zamordowany.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Przemysław II, Wacław II, Gniezno, koronacja królewska
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	

Uwagi metodyczne

Uczniowie na tej lekcji mogą rozpocząć sporządzanie galerii portretów obcych władców na tronie polskim (metoda portfolio). Posłuży to ukazaniu, jak liczne, bliskie kontakty z innymi państwami miała Polska w przeszłości. Galerię można uzupełnić o portrety małżonek królów polskich, pochodzących z obcych dynastii. Przy tej okazji, należałoby wyjaśnić (przypomnieć) uczniom, jak wielką rolę odgrywała polityka dynastyczna. Nauczyciel analizując źródło ikonograficzne – obraz Jana Matejki, powinien przypomnieć uczniom, że malarz tworzył swoje wizje wydarzeń, które nie zawsze były zgodne z prawdą historyczną, np. mało prawdopodobne jest, aby król zaskoczony przez zbrodniarzy w nocy, bronił się w stroju ukazany przez artystę. Korona na głowie i szata z piastowskim orłem – wyraźnie służą identyfikacji postaci i podkreśleniu, że był władcą koronowanym.

Tytuł:	Polska za panowania Władysława Łokietka
Opis skrócony:	Poznamy czynniki sprzyjające zjednoczeniu państwa polskiego oraz te, które ten proces spowalniały. Porozmawiamy o panowaniu Władysława Łokietka, przeanalizujemy jego drogę do korony królewskiej i zabiegi o zjednoczenie ziem polskich. Szczególną uwagę zwrócimy na stosunki państwa polskiego z Krzyżakami – zagarnięcie Pomorza Gdańskiego i próby jego odzyskania.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Władysław Łokietek, Pomorze Gdańskie, bitwa pod Płowcami, Krzyżacy, Kraków
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję metodą SWOT analizę problemu – Jakie szanse i zagrożenia stwarzało zjednoczenie Polski dla poszczególnych grup społecznych? Można wykorzystać mapy zamieszczone w powszechnie dostępnych atlasach.

Tytuł:	Polityka zagraniczna państwa polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego
Opis skrócony:	Poznamy główne cele i kierunki polityki zagranicznej państwa polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego. Zwrócimy uwagę na problem Śląska i Pomorza Gdańskiego oraz ekspansję na Ruś Halicką. Porównamy kształt terytorialny Królestwa Polskiego na początku i pod koniec panowania Kazimierza Wielkiego; zastanowimy się, jakie skutki polityczne, kulturowe oraz ekonomiczne przyniosło przyłączenie Rusi Halickiej do Polski. Poznamy program polityczny, który znalazł odzwierciedlenie na awersie pieczęci majestatycznej Kazimierza Wielkiego; dokonamy oceny polityki zagranicznej Kazimierza Wielkiego.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Kazimierz Wielki, pokój w Kaliszu, Ruś Halicka, Śląsk, Pomorze Gdańskie, Lwów, Krzyżacy, uczta u Wierzyńka
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Uczeń powinien zdobyć jak najwięcej informacji, analizując źródła pod kierunkiem nauczyciela oraz konfrontując informacje z różnych źródeł, nauczyciel jedynie uzupełnia informacje, np. o pokoju wieczystym z Krzyżakami; nauczyciel zwraca uwagę na ciekawy typ źródła wiedzy historycznej – pieczęć oraz wyjaśnia takie słowa, jak: awers, rewers, sfragistyka; rozważania należy zakończyć oceną polityki zagranicznej Kazimierza Wielkiego – może ona stanowić pracę domową. Nauczyciel może zaproponować uczniom napisanie reportażu z wydarzenia, jakim była uczta u Wierzyńka. Uczniowie sami określą, jaką narodowość reportera przyjmują i starają się na wydarzenie patrzeć „oczyma” człowieka żyjącego w 1364 r. i przybywającego do Polski z wybranego przez nich kraju. Proponuję wykorzystanie map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach.

Tytuł:	Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną – polityka wewnętrzna Kazimierza Wielkiego
Opis skrócony:	Poznamy osiągnięcia Kazimierza Wielkiego w budowie systemu obronnego Polski; zwrócimy uwagę na charakterystyczne cechy budownictwa obronnego; zastanowimy się, czy rozmieszczenie zamków może świadczyć o stosunkach, które łączyły państwo polskie z sąsiadami. Analizując fragment dokumentu dowiemy się o decyzjach króla, których celem był rozwój handlu; poznamy drogi handlowe, które wiodły przez Polskę oraz ustalimy powiązania handlowe z innymi krajami; będziemy rozmawiać o wpływie handlu na zamożność społeczeństwa i dochody państwa w XIV w. Na koniec, odpowiemy na pytanie o przyczyny utworzenia Akademii Krakowskiej.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Kazimierz Wielki, Akademia Krakowska, uniwersytet w Krakowie, Kraków, statut wiślicki, Janko z Czarnkowa
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Uczeń powinien zdobyć jak najwięcej informacji, analizując źródła pod kierunkiem nauczyciela; nauczyciel zwraca uwagę uczniom na wiarygodność źródła (kronika) i konfrontowanie informacji z różnych źródeł; ważne jest ukazanie ciągu przyczynowo-skutkowego: budowa nowego systemu obronnego państwa była konieczna ze względu na zmianę granic państwa polskiego, a bezpieczne granice wpływały pozytywnie na rozwój gospodarczy kraju. Proponuję korzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: System obronny w czasach Kazimierza Wielkiego, w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 48-49. lub – System obronny kraju za Kazimierza Wielkiego, w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 13.

Tytuł:	Od monarchii patrymonialnej do monarchii stanowej w Polsce
Opis skrócony:	Poznamy podział społeczeństwa polskiego na stany i ich odmienną sytuację prawną, styl życia oraz pozycję w państwie.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	stan, monarchia stanowa, Kazimierz Wielki, statut wiślicki, szlachta
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien wyjaśnić uczniom, że władcy przekazywali część swoich dawnych uprawnień poszczególnym stanom i dlatego reprezentacja stanów odgrywała coraz większą rolę w rządzeniu państwem. Rycerstwo (szlachta) i duchowieństwo zgromadzone na dorocznych zjazdach i wiecach, doradzając władcy, decydowało o sprawach politycznych. Za czasów Kazimierza Wielkiego państwo było już monarchią stanową. Należy przedstawić proces przemian od monarchii patrymonialnej do monarchii stanowej w Polsce na tle przemian społecznych i politycznych w Europie, wskazać na podobieństwa i różnice w porównaniu z innymi państwami Europy.

Tytuł:	Ludwik Węgierski na tronie polskim
Opis skrócony:	Dowiemy się, dlaczego tron polski po śmierci Kazimierza Wielkiego przeszedł w ręce Ludwika Węgierskiego i Andegawenów. Wyjaśnimy okoliczności, w których Ludwik Węgierski nadał polskiej szlachcie przywilej w Koszycach.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Ludwik Węgierski, przywilej koszycki, Kazimierz Wielki, Jadwiga, Andegawenowie, szlachta
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	20
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	40

Uwagi metodyczne

Nauczyciel powinien podkreślić znaczenie przywileju koszyckiego – pierwszego przywileju, którym zostali objęci wszyscy przedstawiciele stanu szlacheckiego – dla budowania pozycji tego stanu w

Polsce. Proponuję rozpoczęcie wypełniania przez uczniów tabeli, w której będą wpisywane wszystkie poznane na lekcjach przywileje szlacheckie.

Tytuł:	Unia Polski z Litwą
Opis skrócony:	Dowiemy się, dlaczego doszło do zawarcia unii polsko-litewskiej, przeanalizujemy akt unii zawartej w Krewie. Rozważymy szanse i zagrożenia jakie stwarzała unia z Litwą dla państwa polskiego. Poznamy króla Polski Jadwigę Andegaweńską.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Jadwiga Andegaweńska, Władysław Jagiełło, unia w Krewie, Litwa
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Nauczyciel może zaproponować uczniom rozważania w ramach historii alternatywnej - Jak potoczyłyby się losy Polski, gdyby u boku królowej Jadwigi, zamiast Władysława Jagiełły, zasiadł przedstawiciel dynastii Habsburgów? Proponuję przeprowadzenie oceny szans i zagrożeń, które stwarzała unia z Litwą, metodą SWOT. Proponuję korzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska i Litwa za panowania Jagiellonów, w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 70-71. lub - Polska i Litwa w XV w., w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 16-17.

Tytuł:	Wielka Wojna z Zakonem Krzyżackim
Opis skrócony:	Zastanowimy się nad wpływem tej wojny na dzieje unii polsko-litewskiej, przeanalizujemy fragment opisu bitwy pod Grunwaldem i ocenimy, czy twórcy filmu <i>Krzyżacy</i> starali się wiernie odtworzyć realia wydarzeń z 1410 r. Poznamy też fragment wystąpienia Pawła Włodkowica na soborze w Konstancji.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Wielka Wojna z Zakonem, bitwa pod Grunwaldem, Malbork, unia w Horodle, sobór w Konstancji, Władysław Jagiełło, Paweł Włodkowic, wielki książę Witold
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	90

Uwagi metodyczne

Nauczyciel może zaproponować uczniom rozważania w ramach historii alternatywnej - Jak potoczyłyby się losy Polski i Litwy, gdyby zakon krzyżacki odniósł zwycięstwo pod Grunwaldem? Można także dyskutować z uczniami na temat: Dlaczego po zwycięstwie grunwaldzkim Władysław Jagiełło nie zadał ostatecznego ciosu zakonowi krzyżackiemu? Proponuję korzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach. Tu: Polska i Litwa za panowania Jagiellonów i Wielka wojna z Zakonem, w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 70-71, 72. lub - Polska i Litwa w XV w., Wojna z Krzyżakami, w Atlasie historycznym Polski, PPWK,

Tytuł:	Kultura i sztuka w Polsce X-XV w. I
Opis skrócony:	Poznamy zabytki sztuki romańskiej i gotyckiej w Polsce oraz porozmawiamy o charakterystycznych cechach tych stylów. Wyjaśnimy zasadnicze różnice między gotykiem polskim a europejskim. Obejrzymy mapy przedstawiające rozmieszczenie obiektów architektury romańskiej i gotyckiej na ziemiach polskich.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	romanizm, gotyk, Kościół Mariacki w Krakowie, Drzwi gnieźnieńskie, Wawel, Wit Stwosz
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	40
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję, by nauczyciel odwołał się do przykładów sztuki romańskiej i gotyckiej w państwach pobytu uczniów (jeśli to naturalnie możliwe), by wraz z uczniami porównał te obiekty z zabytkami polskimi i ustalił czas ich powstania - czy są młodsze, czy starsze od polskich. Warto zwrócić uwagę uczniów na fakt, że wiele polskich zabytków to rekonstrukcje i warto sprawdzić, czy uczniowie wiedzą, co było najważniejszą przyczyną całkowitego lub częściowego ich zniszczenia (np. jakie były losy gotyckiej katedry św. Jana w Warszawie). Przy okazji poznawania architektury gotyckiej, warto podkreślić cywilizacyjną rolę zakonu krzyżackiego, którego zamki stanowią najwybitniejsze przykłady gotyckiego budownictwa obronnego na terytorium współczesnej Polski. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach, np. *Sakralne zabytki romańskie i gotyckie* oraz *Świeckie zabytki gotyckie*, w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 56-57, 60-61. W ramach utrwalania wiedzy o zabytkach sztuki romańskiej i gotyckiej w Polsce proponuję urządzenie konkursu na najciekawsze zdjęcie takiego zabytku, odwiedzonego w czasie wakacji w Polsce.

Tytuł:	Kultura i sztuka w Polsce X-XV w. II
Opis skrócony:	Uporządkujemy wiedzę o autorach polskich kronik średniowiecznych, które są źródłem wiedzy o dziejach Polski od X do XV w. Ocenimy wiarygodność przekazów kronikarskich. Poznamy losy Akademii Krakowskiej w XIV i w XV w.. Uwzględnimy też rolę zakonów w kulturze średniowiecznej Polski.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	kronika, rocznik, Akademia Krakowska, Kazimierz Wielki, Jadwiga, Władysław Jagiełło, Gall Anonim, Wincenty Kadłubek, Jan z Czarnkowa, Jan Długosz, benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję, by nauczyciel zwrócił uwagę uczniów na uniwersalny wymiar kultury średniowiecznej

oraz jej stanowy charakter. Proponuję także pracę samodzielną - zebranie przez uczniów wiadomości o kronikarzach, którzy spisywali dzieje Polski - o Anonimie zw. Gallem, o Wincentym Kadłubku, o Janie (Janku) z Czarnkowa oraz o Janie Długoszu. Można także podjąć z uczniami dyskusję nad oceną wiarygodności przekazów kronikarskich.

Tytuł:	Władysław Warneńczyk - król Polski i Węgier
Opis skrócony:	Poznamy najstarszego syna Władysława Jagiełły, króla Władysława III Jagiellończyka, którego wiele lat po jego śmierci nazwano Warneńczykiem. Dowiemy się, dlaczego ten polski władca objął tron węgierski i z jakich powodów podjął wojnę z Turcją.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Władysław Warneńczyk, unia personalna z Węgrami, bitwa pod Warną
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Warto zwrócić uwagę uczniów na znaczenie zagrożenia tureckiego w polskiej polityce zagranicznej od XV do XVII w. Proponuję przypomnieć uczniom, że w niespełna dziesięć lat po klęsce pod Warną Turcy zdobyli Konstantynopol, zamykając w ten sposób dzieje Cesarstwa Bizantyjskiego. W czasie zajęć uczniowie mogą skorzystać z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach.

Tytuł:	Wojna trzynastoletnia z Krzyżakami
Opis skrócony:	Poznamy przyczyny wybuchu wojny trzynastoletniej, prześledzimy jej przebieg i ocenimy skutki - polityczne i gospodarcze. Dokonamy analizy tekstów źródłowych oraz mapy.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	wojna trzynastoletnia, Kazimierz Jagiellończyk, II pokój toruński, lenno, Królewiec, Pomorze, Gdańsk, Prusy Królewskie, Krzyżacy
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	40
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję, aby nauczyciel zwrócił uwagę uczniów na zmiany, które zaszły w armii polskiej - wprowadzono wojska zaciężnego. W czasie zajęć warto skorzystać z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach, np. *Wojna trzynastoletnia I etap oraz II etap*, w: Ilustrowany atlas historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 76-78. lub - *Polska i Litwa w XV w.*, w: Atlas historyczny Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 16-17. Warto polecić uczniom zależenie na mapie miejsc związanych z działaniami zbrojnymi w czasie wojny trzynastoletniej oraz ustalenie zmian terytorialnych po II pokoju toruńskim. Proponuję także, posłużyć się metodą analizy SWOT do przeanalizowania szans i zagrożeń, które niosła decyzja Kazimierza Jagiellończyka o inkorporacji Pomorza Gdańskiego do Polski.

Tytuł:	Jan Olbracht i Aleksander Jagiellończyk – synowie Kazimierza Jagiellończyka
Opis skrócony:	Dokonamy analizy tablicy genealogicznej Jagiellonów. Scharakteryzujemy politykę dynastyczną Jagiellonów. Poznamy przyczyny wyprawy mołdawskiej syna Kazimierza Jagiellończyka – Jana Olbrachta – i porównamy dwa wyjaśnienia powiedzenia: „za króla Olbrachta wyginęła polska szlachta”.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Jan Olbracht, Aleksander Jagiellończyk, wyprawa mołdawska
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Proponuję, by nauczyciel zwrócił uwagę uczniów na rolę małżeństw zawieranych między przedstawicielami różnych dynastii, w kształtowaniu polityki zagranicznej państw. Ważne jest także zrozumienie przez uczniów, że zagrożenie tureckie było jednym z najważniejszych czynników kształtujących politykę zagraniczną Polski za panowania Jagiellonów. Wyjaśnienie tego problemu pozwoli w przyszłości na pełniejsze ukazanie przyczyn wojen z Turcją w XVII w. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach, np. *Polityka czarnomorska Jagiellonów (XIV –XV w.)* w Ilustrowanym atlasie historii Polski, Demart, Warszawa 2006, s. 82. lub *Państwa Jagiellonów w końcu XV w.* w Atlasie historycznym Polski, PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 18.

Tytuł:	Hołd pruski 1525 r.
Opis skrócony:	Przeczytamy razem fragment traktatu krakowskiego z 1525 r. Ocenimy, czy postanowienia tego traktatu były korzystne dla Polski. Poznamy obraz Jana Matejki <i>Hołd pruski</i> i postaramy się rozpoznać postaci przedstawione na tym obrazie. Porównamy opinię współczesnych o postanowieniach traktatu krakowskiego, przedstawioną w wierszu Stanisława Hozjusza oraz w liście Andrzeja Krzyckiego do nuncjusza apostolskiego na Węgrzech.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Zygmunt I Stary, hołd pruski 1525 r., ostania wojna z zakonem krzyżackim, Prusy Książęce, sekularyzacja zakonu krzyżackiego, Krzyżacy, inpersonifikacja
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Proponuję, by nauczyciel zwrócił uwagę uczniów na fakt, że traktat krakowski był pierwszym w dziejach porozumieniem zawartym między państwem katolickim a krajem protestanckim. Warto wspólnie z uczniami zastanowić się, o czym to świadczy. Warto, w ramach tworzenia historii alternatywnej zaproponować rozmowę: *Jak potoczyłyby się losy Polski, gdyby obszar Prus Zakonnych został całkowicie wcielony do Polski?* lub zainicjować dyskusję – *Traktat krakowski 1525 – sukces, czy porażka polityki zagranicznej Zygmunta Starego?* Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach: *mapa Polska i Litwa za panowania Jagiellonów* w Ilustrowanym atlasie historii Polski (Demart, Warszawa 2006, s. 70.) lub *mapa Rzeczpospolita szlachecka w XVI w.*

Tytuł:	Polityka zagraniczna Polski za dwóch ostatnich Jagiellonów
Opis skrócony:	Albrecht Dürer pozostawił drzeworytniczy zapis zjazdu wiedeńskiego Habsburgów z Jagiellonami w 1515 r. Dokonamy analizy tego źródła ikonograficznego. Scharakteryzujemy politykę dynastyczną Jagiellonów z uwzględnieniem tablicy genealogicznej ukazującej związek dynastii Jagiellonów z Habsburgami w XVI w. Porozmawiamy o umocnieniu pozycji Polski nad Bałtykiem za panowania Zygmunta II Augusta i zajęciu Inflant.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Zygmunt I Stary, Inflanty, Zygmunt II August, Habsburgowie, zjazd wiedeński 1515 r., Jagiellonowie
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Uwagi metodyczne: Proponuję, by nauczyciel zwrócił uwagę uczniów na podobieństwo losów Polski i Węgier. Warto, posługując się metodą drzewa decyzyjnego, zachęcić uczniów do odpowiedzi na pytanie - *Jaką decyzję powinien podjąć król Ludwik Jagiellończyk w 1526 r. - walczyć z Turkami, czy dążyć do zachowania z nimi pokoju?* Do omówienia tej lekcji proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach: mapa *Polska i Litwa za panowania Jagiellonów* w Ilustrowanym atlasie historii Polski (Demart, Warszawa 2006, s. 70-71.) lub mapa *Rzeczpospolita szlachecka w XVI w.* w Atlasie historycznym Polski (PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 20-21.).

Tytuł:	Rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w Polsce
Opis skrócony:	Przypomnimy znaczenie drugiego pokoju toruńskiego z 1466 r. dla rozwoju gospodarczego Polski w XV i w XVI wieku. Porozmawiamy o rozwoju gospodarczym Europy w XVI stuleciu oraz o miejscu ziem polskich w tym procesie. Dokonamy analizy źródeł pisanych dotyczących powstania i rozwoju folwarku pańszczyźnianego. Ocenimy sytuację chłopów pańszczyźnianych w Polsce w XVI w.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	folwark szlachecki, pańszczyzna, przywilej warcki, przywilej piotrkowski, statut toruński, kmiecie, szlachta, Gdańsk, Jan Olbracht, Zygmunt I Stary, Władysław Jagiełło
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję, by zwrócić uwagę uczniów na okoliczności nadawania przywilejów przez poszczególnych władców Polski i podkreślenie, że często następowało to w atmosferze swoistego szantażu politycznego. Warto zainicjować dyskusję na temat - *Miejsce Polski w rozwoju gospodarczym Europy w epoce nowożytnej.* Można także porozmawiać z uczniami na temat dalekosiężnych skutków gospodarczych i społecznych przemian, które dokonywały się w Europie w XVI w. Proponuję, aby uczniowie ocenili politykę szlachty wobec chłopów i mieszczan.

Tytuł:	Rola Gdańska w gospodarce polskiej w XVI w.
Opis skrócony:	Przypomnimy dzieje Gdańska od XIV do XV w. Poznamy wspaniałe malowidło z Sali Czerwonej Ratusza Głównego w Gdańsku. Zanalizujemy jego treść i zastanowimy się nad znaczeniem propagandowym tego dzieła. Kolejnym źródłem wartym analizy są dane statystyczne dotyczące wywozu zboża przez Gdańsk. Zatem ocenimy rolę Gdańska w rozwoju gospodarczym Polski w XVI w.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Gdańsk, Żuraw, folwark szlachecki
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję sporządzenie tabeli, w której uczniowie zapiszą, które towary sprowadzono do Polski, a które z niej wywożono. Można także zaproponować uczniom zrobienie zestawienia wiadomości o dziejach Gdańska pozyskanych na lekcjach. Uczniowie mogą również sprawdzić, czy państwo, w którym oni przebywają, miało w XVI w. kontakty handlowe z Polską, a jeśli tak, to jakie? Warto z uczniami podyskutować na temat - *Czy Europa Zachodnia w XVI w. mogła obyć się bez towarów z Polski?*

Tytuł:	Ku demokracji szlacheckiej
Opis skrócony:	Przypomnimy, w jakich okolicznościach były nadawane przywileje polskiej szlachcie. Ocenimy wpływ tych przywilejów na pozycję szlachty. Poznamy genezę polskiego sejmu. Zanalizujemy tekst źródłowy opowiadający o przebiegu obrad sejmu walnego. Poznamy kompetencje urzędników w Polsce szlacheckiej.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	demokracja szlachecka, sejm walny, przywilej, statut, konstytucja, konstytucja "Nihil novi", Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk, Jan Olbracht
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	90

Uwagi metodyczne

Proponuję sporządzenie tabeli, w której uczniowie zapiszą wszystkie poznane na lekcjach przywileje szlacheckie. Warto podkreślić pozytywne cechy demokracji szlacheckiej – fakt, że w Polsce tak znaczna część społeczeństwa (w porównaniu z innymi państwami europejskimi) współuczestniczyła w sprawowaniu władzy. Udział w sejmikach skłaniał do zainteresowania sprawami publicznymi oraz wyzwalał poczucie współodpowiedzialności za państwo. Proponuję przeanalizowanie szans i zagrożeń, które stwarzała demokracja szlachecka poprzez zastosowanie metody analizy SWOT.

Tytuł:	Unia lubelska
Opis skrócony:	Poznamy przyczyny i okoliczności zawarcia unii lubelskiej oraz jej postanowienia. Przeanalizujemy treść obrazu Jana Matejki oraz tekst unii. Spróbujemy wspólnie narysować schemat obrazujący postanowienia unii z 1569 r.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska

Hasła treści	Zygmunt II August, unia realna, Rzeczpospolita Obojga Narodów, unia w Lublinie, sejm, senat
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Warto porównać z uczniami przyczyny zawarcia unii z Litwą w Krewie oraz przyczyny zawarcia unii w Lublinie i ocenić, które z czynników skłaniających do zawarcia unii istniały zarówno w XIV, jak i XVI w., a które pojawiły się w XVI w. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach, np. *Polska i Litwa za panowania Jagiellonów* w Ilustrowanym atlasie historii Polski (Demart, Warszawa 2006, s. 70-71.)

lub *Rzeczpospolita szlachecka w XVI w.* w Atlasie historycznym Polski (PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 18.).

Tytuł:	Na sejmie walnym
Opis skrócony:	Poznamy tryb zwoływania i przebieg obrad sejmu walnego oraz kompetencje urzędników w Polsce szlacheckiej. Ocenimy rolę sejmików w rozwoju demokracji szlacheckiej. Porównamy ustroj polityczny w Polsce z ustrojem innych państw europejskich w XVI w., np. Anglii.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Rzeczpospolita Obojga Narodów, demokracja szlachecka, sejm walny, sejmiki, senat, kasztelan, hetman, kanclerz, sejmik, marszałek sejmu, Zygmunt II August
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Warto zaproponować uczniom wejście w rolę posłów na sejm walny i przygotowanie oraz wygłoszenie relacji z sejmu walnego. Można także polecić uczniom (jeśli to możliwe) dokonanie porównania sposobu funkcjonowania organu władzy ustawodawczej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów z parlamentem w kraju ich pobytu w XVI w. (albo z parlamentaryzmem w Anglii). Warto zainicjować dyskusję o wadach i zaletach demokracji szlacheckiej (dyskusja ta powinna być kontynuowana, gdy uczniowie zyskają informacje o funkcjonowaniu sejmu w XVII w.).

Tytuł:	Rzeczpospolita Obojga Narodów państwem wielowyznaniowym i wieloetnicznym
Opis skrócony:	Poznamy konsekwencje społeczne i kulturowe unii lubelskiej. Przeanalizujemy dane dotyczące struktury społecznej i etnicznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Ocenimy wpływ wieloetniczności na politykę wewnętrzną i zewnętrzną państwa.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	Rusin, prawosławie, wieloetniczność, synagoga, cerkiew, Pogoń, Rzeczpospolita Obojga Narodów, unia lubelska, Zygmunt I Stary, Zygmunt II August
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	30

Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45

Uwagi metodyczne

Proponuję, by w dyskusji z uczniami odnieść się do problemów, które rodzą się w państwach wieloetnicznych i wielowyznaniowych współcześnie (szczególnie jeśli dotyczy to kraju, w których uczniowie mieszkają). W konkluzji warto podkreślić potrzebę tolerancji i otwartości wobec przedstawicieli różnych wyznań, kultur, narodów. Proponuję skorzystanie z map zamieszczonych w powszechnie dostępnych atlasach, np. mapa *Polska i Litwa za panowania Jagiellonów* w Ilustrowanym atlasie historii Polski (Demart, Warszawa 2006, s. 70-71.) lub mapa *Rzeczpospolita szlachecka w XVI w.* w Atlasie historycznym Polski (PPWK, Warszawa-Wrocław 1987, s. 18.).

Tytuł:	Ruch egzekucyjny
Opis skrócony:	Poznamy interesujący program polityczny polskiej szlachty. Była to jednocześnie próba reformowania państwa polskiego w XVI w. Zanalizujemy fragmenty źródeł, ocenimy, czy program ten był możliwy do zrealizowania. Podsumujemy informacje o panowaniu ostatniego Jagiellona na tronie polskim.
Autor(rzy):	Wanda Królikowska
Hasła treści	ruch egzekucyjny, Zygmunt II August, Barbara Radziwiłłówna, egzekucja praw i dóbr
Szacowany MINIMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	45
Szacowany MAKSYMALNY czas na realizację treści atomu (w minutach)	60

Uwagi metodyczne

Proponuję zwrócić uwagę uczniów na doniosłość pierwszych prób reform w państwie, nie w okresie kryzysu, lecz w okresie jego pełnego rozkwitu. Możemy także zaproponować uczniom grę dydaktyczną, w której będą wchodzić w role posłów zwolenników i przeciwników reform na sejmie egzekucyjnym. Proponuję w czasie lekcji wykorzystać fragment filmu *Królowa Bona*, w reżyserii Janusza Majewskiego lub fragmenty filmu *Epitafium dla Barbary Radziwiłłówny* również w reżyserii Janusza Majewskiego

[<http://www.youtube.com/watch?v=LmpKPuS7AFc>]

[http://www.youtube.com/watch?v=o_H3jU4Qwbk&feature=related]